

Forskningsetisk forum 2016

13. september

Kan man være bare litt uredelig?

- om mindre alvorlige brudd

Tenker vi i retning 'etikk' eller 'kvalitet'?

Rune Nydal

Program for anvendt etikk, NTNU

Uredelighet – sviket av forskningens sannhetsforpliktelse

Forskningsetikkloven definerer vitenskapelig uredelighet som *«forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd med god vitenskapelig praksis som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning.»*

Alvoret:

Sviket av sannhetsforpliktelsen

Sannhetsforpliktelsens målestokk:

forskerfelleskapets allment anerkjente standarder for god forskningspraksis

Vitenskap – en vellykket selv-regulerende institusjon.

Det er grunn til å stole på forskere fordi

- Forskere taler ikke bare på vegne av seg selv, men et «vi»
- Forskeren er en del av et internasjonalt kollektiv som
 - har velutviklede og effektive måter å kritisere seg selv
 - over tid har utviklet normer som verner om produksjon av pålitelig kunnskap (god forskningspraksis)
 - verdsetter høy kvalitet (forbilledlig god forskning)
 - sosialiserer forskere til å kjenne til, verdsette, følge og justere normene
 - ikke tolererer juks (brudd på god forskningspraksis)

Uredelighet – et enten eller

Alvoret knyttes til en manglende forpliktelse på normer som verner produksjon av pålitelig kunnskap

Det er det samme alvor som ligger til grunn i «alvorlige» og «mindre alvorlige» saker

Handler ikke om en handling er «litt uredelig» eller ei – men om grad av klanderverdighet.

Harde sanksjoner krever sterkt klanderverdige handlinger.

Ulik grad av klanderverdighet - og diskutabel praksis

Stor enighet om at FFP er sterkt klanderverdig.

- Sviket er åpenbart
- Enighet om standarden

Sterkt klanderverdig handlinger kan utelukke

- ærlige feil
- diskusjon om standarder for god praksis

Mindre alvorlige saker omtales gjerne som «diskutable»

Diskutabel forskningspraksis

– Spenningsforhold mellom etikk og kvalitet

Klanderverdige forhold eller

a) utslag av sviktende kvalitet

- Bevisst fordreining vs. dårlig statistiske analyser
- Unndra viktige forhold for analysen vs. mangelfulle analytiske evner

b) diskusjon om standardene for god forskningspraksis

- Hva slag status skal nye publiseringsformer ha?
- Hvordan kan bachelor og masterstudenter inkluderes som ‘litt forskere’ – være ‘litt ansvarlige’
- Utillatelig kopiering vs. læring gjennom etterligning

Følger alle trafikkreglene blir praksisen god

Sikre høy forskningsetisk standard - tenker vi i retning 'etikk' eller 'kvalitet'?

Forskningsutvalget:

- Forvalte og justere velfungerende selvreguleringsmekanismer
- Hvordan sikre kvalitet i alle ledd - hva truer kvalitetsvurderinger?

Forskningsetisk utvalg:

- Granske saker om vitenskapelig uredelighet
- Kanskje også ta seg av det som er mindre alvorlig, og kanskje også andre type saker?

Jakte jukseren vs sikre kvalitet?

Vi er mye flinkere til det siste

1. Uredelighets-granskning

- Lukket prosess – vurdere mulig moralsk svikt
- Hensyn til rettsikkerhet
- Tillit inntil det motsatte er bevist

2. Fagfelle-granskning

- Åpen prosess – vurdere mulig sviktende kvalitet
- Hensyn til kvalitetsvurderingen
- Skeptisk inntil det motsatte er bevist

Uredelighets-granskning – et nødvendig onde?

- Vi har en tradisjon for å verdsette høy kvalitet – og se det som det beste forsvar mot uredelighet
- Klanderverdig forskning er også samtidig dårlig kvalitet
- Vi er jo også mye flinkere til å sikre kvalitet – over tid har vi utviklet stabile selvregulerende mekanismer

- Men av og til må vi likevel iverksette uredelighets-granskning
- Dårlig erfaring med uredelighets-granskning, løses best lokalt

Hvorfor økt fokus på mindre alvorlige brudd?

- Moralsk forfall – står det dårligere til nå enn før?
- Vi gjør stadig fremskritt – nå tar vi nytt forbedret grep for å ta tak i jukset?
- Resultat av juridifisering – ettersom mindre alvorlige brudd fremstår som et uregulert området ingen tar tak i?
- Byråkratisering – nye forskningsstrukturer mindre rustet til å håndtere forskningsetiske saker?
- Universitets-industrielle kompleks – spenninger mellom hva som skal til for å lykkes som forsker – og etablerte idealer for god forskning?

Oppsummering

- Ikke tenke alvorlighet langs en moralsk glideskala - med klart uredelige handlinger på den ene siden og litt uredelige handlinger på den andre siden.
- Tenke alvorlighet knyttet til utvetydige klanderverdige forhold på den ene siden og diskutabile forhold på den andre.
- Bekymring - forskningsetiske komiteer
 - Kan bli for ivrige i den godes tjeneste?
 - Ønsker vi oss for mye av dem?
 - Bidra til at forskningsetisk ansvar for god forskningspraksis skilr fra forskningsutvalg til forskningsetisk utvalg?